

קונטרס

פרשת אמור

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שניי

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

פרשת אמור

- א -

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו. פירש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, (ויקרא כא, א').

- א -

הנה מקור דרשה זו היא ביבמות (דף קי"ד ע"א) וז"ל הגמרא שם: תא שמע לא תאכלום כי שקץ הם, לא תאכילום להזהיר הגדולים על הקטנים. מאי לאו דאמר להו לא תאכלו, לא דלא ליספו להו בידיים. תא שמע כל נפש מכס לא תאכל דם להזהיר גדולים על הקטנים, מאי לאו דאמרי להו לא תאכלו, לא דלא ליספו להו בידיים, ת"ש אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, מאי לאו דאמר להו לא תיטמו, לא דלא ליטמו להו בידיים. וצריכי דאי אשמעינן שקצים משום דאיסורן במשהו, אבל דם דעד דאיכא רביעית, אימא לא. ואי אשמעינן דם משום דאיכא כרת, אבל שרצים אימא לא. ואי אשמעינן הני תרתני, משום דאיסורן שוה בכל, אבל טומאה אימא לא. ואי אשמעינן טומאה, כהנים שאני, משום דריבה בהן מצות יתירות, אבל הני אימא לא, צריכא. וברש"י שם פי' וז"ל: שתי אמירות הללו למה להזהיר גדולים על הקטנים שלא יטמאו.

והנה יש לדייק מדוע ענין האזהרה להזהיר גדולים על הקטנים מצינו דוקא בג' דברים אלו: א' בענין טומאה, ב' בענין שרצים, ג' בענין אכילת דם. הלא ישנם עוד הרבה איסורים בתורה ולמה דוקא בג' דברים אלו הזהירה התורה כ"כ גדולים על הקטנים. וראה בגמרא יבמות קי"ד הנ"ל דהיה צריך למיכתב כל אחד דאי אפשר ללמוד מאחד על חבירו עיי"ש.

ונראה לי לומר ביאור לקושיית הש"ס, לפי דברי הרא"ש בפסקיו שכתב שממה ששינה הכתוב לשונו לכתוב, "הכהנים

בני אהרן" ולא כתב "בני אהרן הכהנים" כדרך המקרא בכל מקום, ילפינן להזהיר את הכהנים, הם הגדולים, על בני אהרן, הם הקטנים, שלא יטמאו לנפש אדם. ולפי דברי הרא"ש נמצא דלא איצטרך יתורא דואמרת אליהם לדרשה זו, דבלאו הכי שמעינן לה משינוי לשון הכתוב.

ואפשר לומר דהנה באכילת דם ובשרצים אפשר בקל לומר להם זה אסור וזה מותר וכו', אבל בטומאה יכולים לחשוב שמה בכך אם יטמאו קצת, ובפרט שקשה ללמד לילדים קטנים הלכות טומאה וטהרה. דבשלמא שלא לאכול שרצים קל יותר, אף שהוא במשהו, וכן באכילת דם, שצריכים לקחת ביד ולאכול, אבל אזהרה על טומאה אפילו אם אינו צריך ליקח בידו לאכול רק עובר במקום טומאה כמו שאדם דש בעקביו, והם ענינים שקשה לזיהר מאוד בזה, לכן צריך להזהיר יותר, וע"כ כפל הכתוב את לשונו אמור ואמרת.

- ב -

עוד אפשר לומר בזה שדברים אסורים יותר קל משום שאין מכניסים אותם לבית ודי בזה שלא יבוא לאכול, אבל בטומאה שהוא ג"כ ברחוב ובכל מקום צריך לימוד ואזהרה ביותר, כמו שכתבו התוס' (ב"ק טז:): שהושיבו ישיבה על קברו של חזק'י המלך ולא מצאו בזמנו תינוק ותינוקות שלא ידעו טומאה וטהרה, לכן כתיב ואמרת אליהם לשון רבים, שתאמר כסדר עד שיכנסו לתוך האוזן וידעו ויתרגלו כולם בזה.

- ג -

עוד אפשר הכוונה במ"ש רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים, שאם רוצים שהקטנים ישמרו הלכות טומאה, יזהרו הגדולים והקטנים, שיראו איך שאביהם נזהר בזה מאד ואז ממילא יזהרו הקטנים ג"כ. ועוד שהגדולים יתחייבו אם הקטנים לא יזהרו, שזה הוא סימן שהגדול לא נזהר בזה די צרכו שהקטנים ילמדו ממנו, ואם רואים שהקטנים אין נזהרים יכולים לדעת ולהבין שכל אשמתם הוא על הגדולים, שהקטנים מתקים מה שהגדולים עושים,

כמו שאחז"ל (סוכה נ"ו ע"ב) שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאמיה.

- ד -

עוד אפשר לפרש הכתוב, דאמור הוא אמירה קשה, ואמרת הוא אמירה רכה, דבתחילה צריכים להזהיר את הקטנים באמירה קשה, כמו שאומרים לילד תזהר מאוד מענין זה, אבל אח"כ תאמר כבר רק באמירה רכה שיהי' מתוך אהבה מוסתרת כמו שמאל דוחה וימין מקרב, שתסביר לו הענין שהכהנים מקודשים ומופרשים יותר משאר העם, ויש להם הרבה מצות שאין לשאר העם, כמו חזה ושוק, תרומות ומעשרות ועוד. ועי"ז יבין שהוא במדריגה יותר גבוה וממילא ידע לזהר ביותר.

וזהו מרומז במ"ש רש"י "להזהיר גדולים", פי' שהכהנים גדולים יותר משאר העם, "על הקטנים", דבר זה צריכים להסביר להקטנים, כמו שרואים בחוש אצל הרבה ילדים קטנים שמלמדים אותם בימי נעוריהם לומר אמן, ואם שומעים ברכה תיכף יאמרו אמן, או ח"ו לא יאכלו בלי ברכה, או להיות לרגע בלי כיסוי הראש וכדומה, וזהו הדרך לחנך להקטנים.

ומיושב ג"כ קושיית הש"ס על כפל הלשון אמור ואמרת, שצריכים לדבר עמהם ולחנכם הן בדרך אמירה קשה והן בדרך אמירה רכה.

*

- ה -

עוד אפשר לפרש, דהנה ג' דברים אלו שכתוב בהם להזהיר גדולים על הקטנים, דהיינו: דם, שרצים, טומאה, הם דברים הנוגעים מאוד לנפש, ולכן כתוב בתורה בדם ובטומאה "ונכרתה" (עי' רש"י ויקרא כ"ב, ג'), ובאכילת שרצים יש כריתת הנפש ג"כ כמבואר באור החיים הקדוש (פרשת שמיני) על פסוק אל תשקצו וגו' ולא תטמאו בהם ונטמתם בם, וז"ל, צריך לדעת למה חזר עוד לצוות לזה, ורבותינו

ז"ל אמרו לרבות את שפירשו לארץ וחזרו. ודרשה זו אמת אלא שאינה צריכה כיון שפירשו, וכי בשביל שחזרו יהיו מותרים וכו', ואולי שבא הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים נעשה נפשו עצמו שרץ, והוא אומר אל תשקצו את נפשותיכם, פ"י לא תעשו נפשותיכם שקץ. ובמה בכל השרץ השורץ על הארץ כשתאכלו אותה וכו', ואמרו ולא תטמאו בהם אולי שיכוין לומר שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתה הפגם במעשה מזיד, תעשה נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם. והוא אומר ולא תטמאו ונטמתם בס. וצריך האדם לזהר בתוספות זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שנהם האויר והארצות כולן יחד ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מהשיקוץ, שומר נפשו ישמור את הדבר עכלה"ק.

וי"ל דלפ"י? נמצא דגם בשקצים נפגם הנפש מאוד, ובספר ערוגת הבושם כתב על פסוק כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו', דבפרק איזהו נשך (בבא מציעא ס"א ע"ב) הקשו בגמרא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי, ונראה בס"ד עפ"י מאמר רז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, ופ"י דה"י תלוי ברגע אחד, וכן כל ענינים הכל תלוי רק ברגע אחד, דברגע אחד יוכל להתהפך מן הקצה אל הקצה הן לטוב הן ח"ו להיפך. כידוע שיוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, ואיתא בשם האריז"ל דנכשל במאכל. ע"כ מזהיר רחמנא במאכלות אסורות ובפרט בשרצים, דע"י שרץ משהו יוכל לבוא לידי שאול תחתית רח"ל. והיינו דמזהיר רחמנא אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, דמהאי טעמא הוצרך השי"ת להעלותם משפלות המצב אל מדריגה גבוהה שבקדושה, כי לא יכלו להתמהמה אפילו רגע אחת, והכל תלוי באותו משהו, עכ"ד הערוגות הבושם.

ומובן שפיר מדוע דוקא בג' ענינים אלו אמר וכפל לשון כדי להזהיר גדולים על הקטנים, כיון דשלתם נוגעים מאוד

לטהרת הנפש, ואם פוגמים בגי' אלו גורמים פגם גדול בנפש חיו, ודו"ק.

*

- ב -

אמור אל הכהנים בני אהרן

פירש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים (וכן הוא בתורת כהנים וביבמות דף קי"ד). וצ"ב למה אמר הכתוב אזהרה זו דוקא בבני אהרן. גם צ"ב מדוע כפל לשונו, אמור ואמרת?

ואפשר לפרש בהקדם דברי ספה"ק נועם אלימלך בפרשתנו שכתב על פסוק אמור אל הכהנים כו' ואמרת אליהם כו', שהצדיקים הקדושים שנתקדשו מאבותיהם אף שהם מלאים תורה ומצוות מחמת זכות אבותם מסייעתם, לפעמים יכולים לבא עי"ז לפניו וגדלות ויפלו מהר ממדרגתם. וזהו אמור אל הכהנים בני אהרן, פי' רמז לאותן צדיקים אשר הם בני צדיקים והם נקראים כהנים בני אהרן, תזהיר אותם מאוד שלא יעלה על מחשבתם יחוס אבותיהם, רק ינזרו ויפרשו לעצמם פרישות מחדש ויבחרו להם הדרך הטובה. וזהו דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל, ר"ל שגם הם יהיו נזורים ופרושים מעצמם וישגיחו גי"כ על עצמם מאוד, ולא ישגיחו על זכות אבותם, כדי שלא יבא להם חלילה איזה התנשאות מחמת יחוסם ותועבת ה' כל גבה לב וכו'. וזהו ואמרת אליהם, פי' לא ישגיחו על זכות אבותיהם כי אם על עצמם, וזהו אמירה שתאמר להם תיבת אליהם פי' שיביטו על עצמם כאילו אין להם זכות אבות כלל, וזהו לנפש לא יטמא בעמיו, כי עי"י עמיו, היינו יחוס אבותם הם יכולין לטמא הנפש, לכך הוכפל להם הדבר הזה מאוד ויהיה להם הרגל דבר ויבחרו הדרך הישרה ואז טוב להם, עכתדה"ק.

והנה ישנם הרבה בנן של קדושים שחושבים לעצמם

אפילו אם יהיו איך שיהיו, לאחר מאה ועשרים שנה, בעולם העליון, כשישפטו אותם בגיהנום על אשר לא תקנו מה שצריכין לתקן, אומרים שיבואו אבותיהם הקדושים "ויאחזו אותם בפיאות" ויוציאו אותם מהגיהנום, ובטענה טפשית זו מפתה אותם היצה"ר לעבירות רח"ל, לכן אמר והזהיר הכתוב כאן שידעו שההיפוך הוא הנכון, שהזקנים, האבות יאחזו אותם בפיאותם וידחפו אותם לגיהנום, בגלל שביישו אותם ומחזיקים עצמם בגדולה ובגאווה. גם יש הרבה חסידים שחושבים שהם יכולים לעשות מה שרוצים ורבים יציל אותם בעולם העליון מעונש הגיהנום, כמו ששמעתי כבר מכמה אנשים שעברו על איסורים גדולים ל"ע "לכבוד" הרבי שלהם.

לכן אמר הכתוב לנפש לא יטמא בעמיו, שהפגם הכי הגדול לנפש הוא הגאווה, כמו שהבאתי בפרשת אחרי שנדב ואביהוא נשרפו בגלל זה, כי המתגאה כאילו עובד עבודה זרה ואין אני והוא יכולים לדור בעולם, וזה מצוי יותר אצל בנש"ק, כידוע.

ומובא בשם הרבי ר' בונם זי"ע על האלף זעירא שבתביבת ויקר"א אל משה, כי משה רבינו ע"ה לא נתפעל מכל השגות העליונות שהשיג, אלא נשאר שפל בעיני עצמו, כי דימה עצמו לאיש פשוט שעומד על גג גבוה, אשר לא יעלה כלל על דעתו להתגאות בזה שהוא גבוה, שכן יודע היטב כי מכח גופו אינו גבוה רק הבנין הוא שמגביה אותו, כן גם משה רבינו ע"ה, אף כי ידע מדריגתו, סבר כי מעלותיו אינן של עצמו כלל, אלא שהקב"ה נתן לו לטובת בני ישראל, והוא אינו אלא כגרזן ביד החוצב, ולפיכך לא נכנס מעצמו לאהל מועד עד שקרא לו הקב"ה, עכתה"ק.

אח"כ מצאתי כעין דברינו בספר בת עין, וזת"ד: ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן וגו', הנה הרב הקדוש מבארדיטשוב זללה"ה פירש הכתוב על דרך שפירש בעל אור החיים שפירש מלת אמור מלשון מעלה יעו"ש, ר"ל שהקב"ה חשש שכשיאמר להם כי קדוש הוא לאלקיו שלא יהיה להם בחינת גסות ח"ו עבור זה, לכן צוה השי"ת למשה אמור אל

הכהנים בני אהרן, ר"ל בחינת מעלתכם היא שבחינת קדושה שבכם אינה מצד עצמכם כי אם מצד אהרן אביכם שזיכה להם בחינת קדושה ולא מכחם ע"כ.

ומוסיף הבת עין וזל"ק, או יאמר וכו' דהנה הבורא ברוך הוא צוה בכאן תוספות קדושה על הכהנים יותר מעל בני ישראל, ומחמת זה היו יכולים ח"ו לבא לבחינת גסות הרוח, על כן הקדים השי"ת ואמר להם שבחיי קדושה זו היא רק מחמת שאתם בני אהרן ולא מצד מעלתכם בעצמכם, וזהו אמור אל הכהנים בני אהרן, היינו אמור להם שבחינה זו היא להם רק מצד שהם בני אהרן, ועל אופן זה נוכל לומר גם כן שזהו כוונת הפסוק ביתור לשון שלא יבואו ח"ו לבחינת גסות הרוח, ואמר להם הקב"ה שיזכרו מה שאירע לנדב ואביהוא בני אהרן ולא יבואו לבחינת גסות הרוח, עי"ש בדבריו הק'.

- ג -

לנפש לא יטמא בעמיו

- א -

אפשר לומר הכוונה, לנפש, מי שחס על נפשו, לא יטמא, היינו: לא יתערב בעמיו, עם עניני הגשמיות שבעמיו, שלא יערב הנפש עם הגשמיות ואז לא יטמא.

עוד אפשר לפרש בהקדם מה שכתב בספר הקדוש אור צדיקים (בליקוטים) בשם הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע, וז"ל: כשלומד דברי תורה, יקשר את עצמו בו ית', ויחשוב שאינו אומר זה אלא לפני השי"ת לעשות לו נחת רוח, ואינו אומר דבר זה לפני חבירו, דמאי נפקא מיני' אם יגנה או ישבח אותו, כי הכל הוא מאתו יתברך, והשוואה הוא כלל גדול, בכל דבר שיעשה או ידבר או יחשוב או יראה או ישמע ישתדל שיהיה מזה נחת רוח להבורא יתברך, ולא יחשוב אפילו מעט לצורך עצמו, כי הכל הבל וריק, רק מחשבתו יהי בלתי לדי לבדו, עכלה"ק.

והנה מי שמתגאה ועושה הכל לשם פניות כדי שישבחוהו ויפארוהו בני אדם הרי הוא בבחי' טמא רח"ל, היפוך הענוה שהוא ענין הטהרה, כמרומז בגמרא (ברכות ט"ז ע"א) על פסוק כנחלים נטיו, למה נסמכו אהלים לנחלים לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה וכו', והרי המים רומזים לענוה כדאיתא בגמרא (תענית ז' ע"א) שדברי תורה נמשלו למים (כמ"ש הוי כל צמא לכו למים) מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך וכו'. ואם הענוה הוא ענין הטהרה כמו במים, הרי הגאווה הוא בחינת הטומאה רח"ל.

ובזה יש לפרש הפסוק, לנפש לא יטמא בעמיו, כשהוא בתוך עמיו, לא יטמא את נפשו במחשבות חוץ וגאות כדי להתפאר, שישבחו אותו בני אדם או שאר פניות, רק שיעשה הכל לשם ה' בלתי לה' לבדו, ודו"ק.

ובזה יבואר היטב מ"ש רש"י על פסוק אמור אל הכהנים בני אהרן, פירש"י להזהיר גדולים על הקטנים, דלא מצינו לשון זה בשום מקום. אך באמת י"ל דרצה לרמז שמדת הגאווה (לנפש לא יטמא ע"י בעמיו כנ"ל) שייך בגדולים וגם בקטנים, כנודע דאף מי שהוא שפל באמת יכול לבוא לידי גאווה ח"ו, וע"כ הזהיר על זה בין גדולים ובין קטנים, ודו"ק.

- ב -

עוד אפשר לפרש הפסוק "לנפש" לא יטמא בעמיו, דאם יזהר בשמירת הנפש, דהיינו לתקן הנפש, ע"י שישבר תאוותיו שבאים מיצר הרע, ובזה יגרום לגופו צער, אבל הנפש תתעלה ע"י? (כמבואר בספרי מוסר דזה לעומת זה עשה אלקים), אז על ידי צער הזה ירויח שלא יבוא עליו צער אחר ח"ו, דהיינו לא יטמא, שלא יצטרך ליטמא בטומאת מת רח"ל, כמבואר בספה"ק זאת זכרון על פסוק וכי תזבחו זבח תודה לה' (ויקרא כ"ב, כ"ט), וזל"ק: "דהנה איתא (סנהדרין מ"ג ע"ב) כל הזובח יצרו ומתודה עליו, כאלו כבדו להקדוש ברוך הוא בשתי עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא, דהנה מי שמשבר תאוותו, שבא מן היצר הרע, גורם שיומתקו הדינין, כי שורש יצר הרע מן הגבורות נזובת יצרו

זובח הגבורות) ויצר טוב מן החסדים. ועוד אם יש דין למטה אין דין למטה (תנחומא משפטים ה'), וזהו דין למטה, שמצער עצמו, אין דין למעלה, נמתקין כל הדינים ובאין על שונאי ישראל, כידוע שזה [הוא] מיתוק הדינים, שאינם בטלים, כי אם באים על מרוחקי יתברך שמו.

וכתב עוד שם בזאת זכרון וזת"ד, וזה כל הזובח יצרו ומתודה עליו, שאם שובר תאותו באמת לא לשום פניה אחרת, בא לו שעל ידי זה זוכר מה שחטא כבר, ומתודה. מה שאין כן אם יש לו פניה אחרת, זה אינו מביאו שיתחרט על העבר, אדרבה מזה הוא בא לגאות, ושוכח שפלותו. וזה כאלו כבדו בשתי עולמות, כי אדם הוא עולם קטן, וזה בשתי עולמות (שתי) מיני בני אדם, לישראל ממשיך שפע טוב, ולשונאי ישראל יסורין, ונקמותינו בהם, ושניהם הם כבוד א-ל. וזהו בעולם הזה כו' [ובעולם הבא], כי גוים הם רק מעולם הזה, וישראל הם נמי מעולם הבא. וכן נמי בפשטות הדברים שגורם לו טוב עולם הבא, והפירות בעולם הזה, והם כבוד א-ל. וזה יש לומר, וכי תזבחו זבח תודה לה', פירוש תזבחו יצריכם "להתודות" עליו, כי לה' פירוש, שתהיה כוונתכם רק לה', "לרצונכם תזבחו", אם תכוונו לה', הגם שבאמת הוא לרצונכם, ע"כ.

וזהו הכוונה לנפש לא יטמא, פי' שאם ישמור נפשו שלא לחטוא ח"ו, אז לא יטמא בעמיו, לא יצטרך ליטמא בטומאת מת ח"ו, כדברי הזאת זכרון דכשיש דין למטה אין דין למעלה.

ובזה אפשר לפרש מ"ש רש"י ז"ל הנ"ל, אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, דגדולים רומז לנשמה שהוא העיקר, וקטנים רומז להגוף שצריך להיות טפל להנשמה. וזהו להזהיר גדולים על הקטנים, שמזהיר הכתוב את האדם שיזהר שלא ימשיך הגוף להנפש לתאוות גשמיות ועל ידי זה ישליט היצר גם על הנפש ח"ו, אל יעשה כן, רק להזהיר גדולים על הקטנים.

- ד -

שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה'.

- א -

ובמדרש (הובא בדמשק אליעזר) הה"ד (מיכה ו') עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי. אי"ר אחא ענה בי וקבל שכר, ולא תענה ברעך עד שקר ותקבל עליו דין וחשבון לעתיד לבוא, ע"כ. וצ"ב שייכות פסוק זה לשור או כשב או עז כי יולד, וגם מדוע אומר בלשון שאלה, מה עשיתי לך ומה הלאיתך, וגם צ"ב שייכות ולא תענה ברעך עד שקר לכאן.

עוד מדרש הביא בדמשק אליעזר, שור או כשב או עז כי יולד וגו', מכאן לתחיית המתים מן התורה, אבל המינים שכופרים בתחיית המתים האיך נוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל. והמדרש הזה אומר דרשוני, כי היא פליאה גדולה, איך שייך זה לפסוק שור או כשב או עז כי יולד. גם צ"ב שייכות אמונה בתחיית המתים למה שנוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל.

ובמדרש רבה (פכ"ז א') איתא שור או כשב וגו' הה"ד צדקתך כהררי א-ל, ההרים מעלים עשבים והצדיקים יש להם מעשים טובים. ד"א צדקתך כהררי א-ל, מה ההרים ראויים להזריע ועושים פירות, כך הצדיקים עושים פירות ומטיבים לעצמם ולאחרים וכו', צדקתך כהררי א-ל מה ההרים הללו אין להם סוף כך אין סוף למתן שכרם של צדיקים. אדם ובהמה תושיע ה' אי"ר יצחק משפט אדם ומשפט בהמה שוין, משפט אדם וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא י"ב), משפט בהמה ומיום השמיני והלאה ירצה וגו', עכ"ד המדרש. וצ"ב מה שייכות דרשא זו ששכרן של צדיקים כהרים אלו שאין להם סוף לפרשת שור או כשב וגו'.

גם מה שמסיים המדרש דמשפט אחד לאדם ולבהמה, משום שהאדם נמול בשמיני ובהמה כתיב מיום השמיני

והלאה ירצה, צ"ב דמה שייכי זה לזה בעבור ששוה דינם בפרט אחד ששניהם דינם לשמונה ימים וכי משום כך יאמר עליהם כי תורה אחת ומשפט אחד להם. וגם דרשא זו צ"ב, מה שייכות הדמיון בין אדם ובהמה לפרשת שור או כשב.

עוד איתא במדרש רבה (שם אות ב') ר' תנחומא פתח (איוב מ"א) מי הקדימני ואשלם וכו', אי"ר ירמיי בר' אליעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת כל מי שפעל עם א-ל יבא ויטול שכרו וכו', ורוה"ק אומרת מי הקדימני ואשלם וכו' מי הפריש לפני קרבן עד שלא נתתי לו בהמה, הה"ד שור או כשב או עז, ע"כ. וגם בזה צ"ב והוא תימה גדולה, מה השייכות של ענין כל מי שפעל עם א-ל להך קרא דשור או כשב או עז כי יולד.

עוד איתא במדרש (שם פכ"ז ס"ג) שור או כשב או עז כי יולד וגו' שור נולד ולא עגל נולד (בתמיה), אלא משום שנאמר עשו להם עגל מסכה לפיכך קראו הכתוב שור ולא עגל, ע"כ. ותמוה מאוד דא"כ מדוע נכתב דבר זה רק כאן, ובשאר מקומות מצינו בפירוש עגל, ולא שור (כגון בפרשת שמיני, קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים), ומדוע רק כאן הקפידה תורה לכתוב שור ולא עגל.

- ב -

וכדי לבאר הכל בחדא מחתא נראה לומר בעז"ה עפימ"ש בגמרא (סוף מסכת סוטה) דמפרש ואזיל גודל שפלות הדור בעיקבתא דמשיחא איך שיהי פני הדור וכו', ומסיים ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים.

וקשה דמלשון הגמ' משמע דרק במצב השפלות הגדול ההוא אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, והוא תמוה, וכי בזמנים אחרים, כשלא היה מצב הדור שפל כל כך היה לנו על מי להשען ועל מי לסמוך מבלעדי אבינו שבשמים, הלא גם הצדיקים אמיתיים שבכל דור ודור רק זאת היתה להם שהי' להם הכח האלקי. ותו דמתוך דברי הגמרא משמע דאף זה שייך לשפלות הדור, דאחרי שפירש בפרטיות גודל השפלות אמר ועל מי יש לנו להשען על אבינו

שבשמים. וצ"ב מאי גריעותא איכא בזה שיש לנו להשען על אבינו שבשמים.

- ג -

אך י"ל בזה עפ"י המובא בספרים דמימרא זו אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים נאמר ג' פעמים, והכוונה בזה שזו אחת מעיקרי הצרות של הדור של עיקבתא דמשיחא, שכל אחד יאמר אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים", ואין רוצים לעשות כלום למען כבוד ה' ותורתו, לקרב אנשים אחרים ולהוכיחם שילכו בדרך התורה, רק כל אחד אומר אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, וזו היא צרת הדור, שכולם אומרים כן.

- ד -

ועפ"י? אמרתי בדרך צחות לבאר לשון אבינו שבשמים, ולכאורה מאי בעי בזה שמדגיש שהוא בשמים. אך להני"ל הכוונה, שכולם יאמרו שעל הארץ א"א לעשות כלום כי אף אחד לא ירצה לשמוע בקול המוכיח, רק השי"ת יכול לעורר את העם מן השמים, ובאמת אינו כן, כי אנו צריכים לעשות מקודם אתערותא דלתתא, וכל מי שבכחו לעשות, צריך להשתדל למען כבוד ה' ותורתו וללמד את העם דעת את ה'.

- ה -

ומתורץ מה שהקשינו דגם בזמנים הקודמים אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ולהני"ל ניחא, דכוונת הגמ' לומר דזהו הצרה של דור עיקבתא דמשיחא, שכולם יאמרו שאין לנו לעשות כלום רק להשען על אבינו שבשמים, ואין רוצים להוכיח את בני הדור שילכו בדרך ה'.

- ו -

ואידי דאיירינן בהכי י"ל על דרך זה במאמר הגמרא הני"ל, על מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים, דהנה באמת צ"ב מדוע אמר הלשון "אבינו שבשמים", ולא קאמר הקדוש ברוך הוא, או השם יתברך, כמו בשאר דוכתי.

ואפשר לומר עפ"י הנ"ל דקאי על מה שאומרים שא"א להוכיח את בני הדור ונשענים רק על אבינו שבשמים, דהנה בספר הקדוש עבודת ישראל (פרשת האזינו) כתב בד"ה א"י האזינו השמים ואדברה, וז"ל, כי הצדיק אשר רוצה להחזיר את בני דורו למוטב ומדבר אליהם דברי מוסר תמיד אך דבריו אין נכנסין בלבם כי לבם לב אבן מחמת רוב עבירות שעשו ונתחברו ח"ו בקליפה רח"ל. עצה היעוצה ע"י שידבר מוסר אל שורש נשמתם אשר אין לקליפה אחיזה שם. וזהו האזינו השמים ואדברה, דהיינו אל שורש הנשמות המכונה בשם שמים, וממילא תשמע הארץ אמרי פי היינו אדם הגשמי והבן, ע"כ עיי"ש עוד.

היוצא מדבריו דכאשר הצדיק רוצה להחזיר למוטב את בני דורו ואין דבריו נכנסים בלבם, צריך לדבר אל שורש נשמתם המכונה שמים (ע"י סנהדרין דף צ"א ע"א וע"ב, על פסוק יקרא אל השמים וגו') אשר שם אין להקליפות אחיזה, ואז ישמע גם הגוף הגשמי.

והנה ידוע הסיפור שפ"א שלח הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע את תלמידיו היהודי הקדוש זי"ע והרה"ק מוה"ר ישעי מפשעדבורזש זי"ע להגאון מוה"ר עזריאל הורוויץ זי"ע אבד"ק לובלין, שהי' מתנגד גדול.

כשבאו אליו והראו לו כוחם בגאונות ובע"כ הודה כי מקודם חשב שאצל החסידים אין לומדים, אך אמר להם מה זהו התורות של הרבי שלכם, שאומרים פסוק ומפרשים פשטים (כדרך תורות החוזה מלובלין), ואמר להם שמעתי שאמר על הפסוק (יהושע כ"ד, ג') ואקח את אביכם מעבר הנהר, אביכם הוא לשון רצון מלשון ולא אבה, מעבר הוא עבירה, רצון מהעבירה, הנהר שהארתי אותו, האב איך אים געמאכט ליכטיג, ושחק הגאון מזה.

כששמעו היהודי הקי' ומהר"י מפשעדבורזש דברים אלו נתמלאו רתת וחרדה, ואמר ב"ה ששמענו מאמר קדוש הזה, שכל ימינו היה לנו חקירה בזה, כידוע שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, לא כן מחשבה טובה, שהוא להיפך

(קידושין דף מ' ע"א), ותשובה מאהבה זדונות נעשות כזכיות ונעשה מהעבירה זכות, מה יהיה עם הרהורי עבירה כשעושים תשובה מאהבה, שא"א שתעשה מצוה אחרי שהמחשבה לא באה כמעשה ואינו נחשב כמעשה, ובמאמר הקדוש של רבינו (החווה) נפשט לנו הספק, שאמר ואקח את אביכם מעבר, הרצון מהעבירה, הנהר, שהאיר אותו ונעשה מזה מחשבה טובה, ואחר כך ממילא נחשב כזכיות כי מחשבה טובה נחשב למעשה, עכתודה"ק.

- ז -

הרי לנו מזה דאביכ"ם מלשון רצון. ולפי"ז י"ל הכוונה במאמרם אין לנו להשען אלא על **אבינו שבשמים**, פ"י על הרצון שיש בנשמותינו המכונה **שמים** כדברי העבודת ישראל, וא"כ צריך הרב והמנהיג להוכיח את העם ולקרנם לעבודת השי"ת, ואין לו שום תירוץ לומר כפשוטו שאין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ושלא ישמעו אנשים לקולינו, כי באמת רצונם להיות טוב, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות גיטין על מה שנפסק כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, וקשה דאם כופין אותו הרי אינו רוצה. וכתב הרמב"ם דבאמת כל אחד מישראל רצונו לעשות טוב רק שאור שבעיסה שהוא היצה"ר מעכב, וע"כ כשכופין אותו מתגלה הרצון הפנימי שיש בתוך לבבו של אדם הישראלי ללכת בדרך התורה.

- ח -

ועל דרך זה יש לפרש מאמר הכתוב (תהלים פ"ד, ו') אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם. דהנה הגה"ק בעל מלוא הרועים ז"י"ע כתב בספרו "חינוך בית יהודה" (פרק ל"ד) בשם רבו החווה מלובלין ז"י"ע על פסוק זה, וז"ל: "כי עיקר התוכחה הוא כשילמוד תורה לשמה אפילו בבדידות בשם כל ישראל, הנה בזה מכניס הרהורי תשובה בלבבות בני אדם. וזה שנאמר אשרי אדם עוז לו בך - שמקשר עצמו בו ית"ש על ידי התורה שנקראת עוז (זבחים קט"ז ע"א), ועל ידי זה הוא עושה מסילות בלבבם של אנשים", עכ"ל.

- ט -

ועל פי דרכו אך בסגנון אחר קצת יש לומר כוונת הפסוק, דהנה איתא בספה"ק שצריכים להשתמש בכל המדות לשם שמים, כגון חסד גבורה תפארת וגו'. וזהו שאמר הכתוב "אשרי אדם עוז לו בד", פ"י אשרי האדם שמתמש במדת העזות בד, לשם השי"ת, דהרב שמוכיח לא יתבייש ולא יתפחד מללבוש עוז ותעצומות לומר לעם דברי מוסר, ועיי"ז **מסילות בלבב**, הוא עושה מסילות בלבבם של בני אדם שילכו בדרך התורה.

- י -

ובלכתינו בדרך הזה, דמה שיאמרו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים הוא אחת מצרות הדור של עיקבתא דמשיחא, י"ל עוד בישוב הלשון **אבינו שבשמים** ולא אמר לשון אחר, וגם מדוע הזכיר רק **שמים**, ולא שבשמים ובארץ.

- יא -

ואפשר לומר עוד ע"ד הני"ל, עפימ"ש בספה"ק באר מים חיים (פרשת נח) לפרש אמרם ז"ל (קידושין דף מ' ע"א) על פסוק (ישעי' ג') אמרו צדיק כי טוב וגו', וכי יש צדיק טוב וצדיק שאינו טוב, אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב, עכ"ד הגמרא. ולכאורה יפלא, וכי איש אשר הוא רע לבריות צדיק יתקרי, הלא עבירות שבין אדם לחבירו חמורות ביותר, ואין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו. אלא הכוונה שיש ב' מיני צדיקים ההולכים לפני ה', האחד הוא הצדיק אשר עובד בצדקו תמיד יום ולילה לא יחשה מקול תורה ותפלה ודביקות בה', והוא הצנע לכת עם אלקיו, שיושב בבית מדרש סגור ומסוגר, אין יוצא ואין בא להיות מעורב עם הבריות, זהו טוב לשמים, אבל אינו טוב לבריות, כיון שאינו מקשר ומדבק עצמו לשום אדם, לקרבו וללמדו דרך ה', ואת המעשה אשר יעשה. ויש צדיק אשר מקרב ומדבק עצמו עם בני אדם, ללמדם דרך ה' ואת המעשה אשר יעשו, הוא

הנקרא טוב לשמים וטוב לבריות, כי הוא מטיב טובה גדולה עם הבריות שמקרבם לעבודת השי"ת, עכתה"ק.

היוצא מדבריו דהצדיק אשר הוא בדד יושב ואין לו שיג ושיח עם בני אדם להורותם דרך ה' ולהזהירם שילכו בדרכי התורה, הוא בבחינת טוב לשמים אבל רע לבריות.

- יב -

וי"ל דזהו שאמר הגמרא אחד הסימנים של עקבתא דמשיחא, שיאמרו אין לנו להשען אלא על **אבינו שבשמים**, פי' שנהי' רק טוב לשמים ולא נוכיח את בני אדם כי ממילא לא ישמעו בקולינו, זהו אחת מהתוכחות של דור עקבתא דמשיחא, רק העיקר הוא להודיע אלקותו ית' בעולם שהוא אלקי השמים ואלקי הארץ, כמו שאמרו רז"ל דע"כ אמר אברהם אבינו ע"ה (בראשית כ"ד, ג') בה' אלקי השמים ואלקי הארץ, שהקריא שמו של הקב"ה גם בארץ. וזהו התוכחה של מי שאומרים אין לנו להשען אלא על **אבינו שבשמים**.

וזהו ענין הכנסת אורחים, דארז"ל (שבת קכ"ז ע"א) גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, ופי' בספר מטה נפתלי דהכוונה שמכניס תחת כנפי שכינה עוברי אורח תועי בדרך, זכותו גדול מקבלת פני השכינה, אם הי' יושב בדד לראות פני אלקים חיים, עכת"ד. והכוונה בזה, דע"י שמקרב ומכניס בני אדם תחת כנפי השכינה מקבל בעצמו ג"כ פני השכינה, ועוד יתירה מזו, שגורם במעשיו שגם חבירו יקבל פני השכינה, וע"כ גדולה מהקבלת פני השכינה.

- יג -

והנה מפסוק שור או כשב או עז וגו' רואים אנו שאסור למנהיגי הדור לסתום עיניהם, רק צריכים להוכיח את בני דורם ולקרבם לעבודת השי"ת, ואסור להם לומר תנוח דעתינו כי אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, דהנה איתא בספרים טעם לשבח על זה שמיוס השמיני והלאה

ירצה לקרבן אשה ה', ולמה דוקא מיום השמיני והלאה ולא מקודם, ומובא בספרים שהוא ע"ד שכתב באור החיים הקדוש (בפרשת תזריע) על פסוק וביום השמיני ימול בשר ערלתו וז"ל, ורבותינו ז"ל אמרו (דברים רבה פ"ו, א') למה התינוק נימול לחי שקנה ה' רחמים עליו עד שיהיה בו כח, וכשם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבהמה שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה, ע"כ. וצריך לדעת מי גילה סוד זה כי בחי ימים יהיה בו כח, לא פחות ולא יותר. ונראה כי כח האמור הוא מה שאמר בזהר (תזריע, דף מ"ד ע"א) שהוא כדי שיעבור עליו שבת ותגיעהו נפש החיונית הנשפעת בעולם ביום השבת כידוע, ואז יהיה בן קיימא, והוא שאמרו רז"ל כח החיוני. ותמצא שאמרו ז"ל שקודם שבת היה העולם רופף ורועד כיון שבא שבת נתחזק ונח, והוא מה שאמר כדי שיהיה בו כח, עכ"ד האוה"ח"ק ז"ל.

וכיוצא בזה כתב האוה"ח הקדוש עוד בפרשת בראשית, על פסוק ויכולו השמים והארץ וגו', כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם לעמוד אלא ששת ימים לטעם הנודע לו וכו', ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא יוודע לה', ובו חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששה ימים, וכן על זה הדרך, וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו, וצריך ה' להכינו פ"ב ובאמצעות שבת העולם עומד, עיי"ש.

וכתבו בספרים דמטעם זה נצטוינו להמתין עם הקרבת קרבן שבעה ימים, כדי שתעבור על הבהמה שבת אחת ותגיעה הנפש החיונית הנשפעת בשבת כנ"ל, דשבת הוא נפש וחיות העולם שנותנת בעולם חיות עד השבת הבאה.

והרי לנו מכל זה מוסר השכל, דהקב"ה רצה שאף בהמה יהא לה תיקון ע"י שיקריבו אותה לקרבן, ומה שהיא נעשית רצויה להיות קרבן לפני ה' היינו אחר שמונה ימים, שעבר עליי שבת אחת וקיבלה חיות דקדושה משבת קודש. ומזה יכולים מנהיגי הדור ללמוד מוסר השכל, ללמד את העם יראת ה' ושלא לוותר אפילו על נפש אחת מישראל ברוחניות ובגשמיות, והראי דהרי חזינן דרצונו של הקב"ה היתה

שאפילו בהמה יהא לה תיקון ע"י שיקריבוה לקרבן בן שמונת ימים, דחלה עליה קדושת השבת וכנ"ל.

וזהו רואים אנו ג"כ מפסוק זה, שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', דרק ז' ימים הוא תחת אמו, והרי זה מוסר השכל לנו, דאין לנו לומר על כל דבר "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", כי באמת תלוי הדבר גם בנו, שנעשה פעולות טובות להוכיח את העם בדרכי נועם ולהורות להם את הדרך ילכו בה, וע"כ אמר דרק שבעה ימים יהיה תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', כי צריך כאו"א לעשות בעצמו פעולות למען כבוד השי"ת.

ובאמת מובא בתרגום יונתן לפרש הפסוק שור או כשב או עז וגוי שיש בו רמז לזמן הגלות שגרמו עוונותינו ואין לנו בית הבחירה ואין בידינו להקריב קרבנות לכפר בעדינו, הבטיחנו הכתוב כי השי"ת יזכור לנו את זכות אברהם אבינו ע"ה שלקח בן בקר רך וטוב (וכן איתא במדרש שור בזכות אברהם שנאמר ואל הבקר רץ אברהם, כשב בזכות יצחק שנאמר וירא והנה איל וגוי, עז בזכות יעקב דכתיב לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים וכו'), וכן כשב להזכיר זכותו של יצחק שנעקד כאיל, וכן עז להזכיר זכותו של יעקב וכו' עיי"ש. הרי דמקרא זה קאי על זמן הגלות, וביותר בזמן האחרון שהוא עקבתא דמשיחא.

- יד -

וזהו כוונת המדרש שהביא לכאן הפסוק עמי מה עשיתי לך, פ"י מה עשיתי לך דכל דבר אתה אומר אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ומה הלאיתך ענה בי, פ"י מה הלאיתך שעל כל דבר אתה עונה בי, שהנך תולה הכל באבינו שבשמים ובעצמך אינך רוצה לעשות שום דבר למען כבודו ית' המחולל בגוים בעוה"ר.

- טו -

ועל זה מסיים המדרש בפסוק **ולא תענה ברעך עד שקר**, פ"י שלא תאמר על רעך עדות שקר שאינו רוצה לקבל תוכחת מוסר, כי ישראל עם קדושים וכולם מוכנים לשמוע את דבר ה', ורק צריכים לדבר על לבם ולעורר אותם על זה. וזהו שמסיים המדרש, דאם תעבור על ולא תענה ברעך עד שקר, שתאמר שאינם רוצים לשמוע תוכחתך, **ותקבל עליו דין וחשבון לעתיד לבוא**, במה שלא הוכחת אותו שילך בדרך ה', תקבל עליו דין וחשבון לעתיד לבוא, וע"כ לא תענה ברעך עד שקר, רק תדע נאמנה שרצונו של כל אחד ואחד מישראל לשמוע דברי מוסר והתעוררות.

- טז -

וי"ל דזהו כוונת המדרש שור או כשב וגוי **מכאן לתחיית המתים מן התורה**, דענין תחיית המתים י"ל דרומז ג"כ על זה שצריכים מנהיגי ורבני הדור לקרב את בני האדם לעבודת השי"ת, דאיתא בגמרא (סנהדרין דף צ"א ע"א) אמר ליה ההוא מינא לגביהא בן פסיסא ווי לכוון חייביא דאמריתון מיתי חין, דחין מיתי דמיתי חין, א"ל ווי לכוון חייביא דאמריתון מיתי לא חין, דלא הוו חיי דהוי חיי לא כל שכן וכו' עיי"ש. ופירש"י דלא הוו - אותן שלא היו מעולם נוצרין ונולדין וחין, אותן שהיו כבר לא כל שכן שחוזרין וחין, ע"כ.

וי"ל הכוונה בזה על דרך המוסר, דהוא לימוד עבורינו שצריכים לעורר את העם לתשובה שנהי' ראויים לראות פני משיח צדקיננו, דכיון שרואים אשר הקב"ה עתיד להחיות מתים, דלא הוי חיי, דחיי חיי לא כל שכן, פ"י מכ"ש שצריכים אנו להחיות את הנשמות היבשות וליתן בהם חיות דקדושה, לעורר אותם לעבודת השם.

- יז -

וע"כ הביא המדרש על פסוק **שור או כשב או עז וגו'**, דלמדים ממנו ענין זה שצריכים לקרב שאר בני אדם לעבודת

השם, וכנ"ל, אמר ע"ז במדרש מכאן לתחיית המתים מן התורה, פ"י להחיות נפשות המתים, היינו רשעים אשר בחייהם קרויים מתים (ברכות דף י"ח ע"ב), שיחזרו למוטב, ולהוכיחם על פניהם שילכו בדרך הטוב.

- יח -

וזהו שמסיים המדרש אבל המינים שכופרים בתחיית המתים האיך נוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל, וצ"ב הכוונה, כמו שדקדקנו למעלה. אך להאמור יובן, דהנה ארז"ל במדרש רבה פרשה זו (פ"ל י"ב) דד' מינים שבלולב רומזים על ד' כתות שבישראל, וז"ל המדרש: ד"א פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים, כפות תמרים אלו ישראל מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, וענף עץ אבות אלו ישראל מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה, וערבי נחל אלו ישראל מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו, ואם עשיתם כך אותה שעה אני מתעלה הה"ד הבונה שמים מעלותיו וכו', עיי"ש.

וראים אנו מדברי המדרש בפירוש שיש לקרב את כל כתות ישראל לעבודת ה', דע"כ אמר הקב"ה יאגדו אלו עם אלו.

- יט -

ואפשר לומר דמצינו לשון נפלא במדרש, דאצל כל כתה אמר אלו ישראל, "פרי עץ הדר אלו ישראל וכו' כפות תמרים אלו ישראל וכו', וענף עץ אבות אלו ישראל וכו' וערבי נחל אלו ישראל, ולכאורה מה בעי בזה, הלא הי' די באמרו פרי עץ הדר אלו צדיקים שיש בהם תורה ומעשים טובים, כפות

תמרים אלו בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, וכן בהדס וערבה, ומדוע אמר בכל פעם **אלו ישראל**.

אך להאמור יובן שפיר, דהמדרש בא ללמדינו דבל נחשוב בדעתינו דרק הצדיקים **אלו ישראל**, או רק אותם שיש בהם תורה, או רק אותם שיש בהם מעשים טובים, כי באמת כולם הם בכלל ישראל, ובעצם זהו הטעם שרוצה הקב"ה שיאגדו אלו עם אלו, כי באמת כולם אלו ישראל, וע"כ אמר בכל כת מהד' כתות **אלו ישראל**, ודו"ק.

- כ -

ומובן שפיר מה שמסיים במדרש הנ"ל, **אבל המינים שכופרין בתחיית המתים**, פ"י שאין הולכים בשיטה זו שצריכים להחיות מת"י ישראל פ"י אותם שהם ישנים מן המצוות ואינם הולכים בדרך התורה, רק חושבים שאין צריכים לקרב אותם לעבודת ה', **א"כ האיך נוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל**, פ"י דלשיטתם מהו הטעם שרצה הקב"ה שיאגדו אלו על אלו, הלא כל הטעם שצוה השי"ת לעשות כן הוא רק להורות לנו לימוד נשגב זה, שצריכים הצדיקים לקרב את כל בני האדם לעבודת השי"ת, וע"כ הביא המדרש ענין זה לפסוק שור או כשב או עז וגו', שמרמז ג"כ לענין קירוב בני אדם לעבודת השי"ת.

- כא -

וע"כ הביא המדרש לפסוק שור או כשב וגו' הה"ד צדקתך כהררי א-ל, ההרים מעשים עשבים והצדיקים יש להם מעשים טובים, וצ"ב מאי בעי בזה. אך להנ"ל י"ל הכוונה, דהצדיקים יש להם **מעשים טובים**, שאינם מסתפקים במה שמקיימים בעצמם תורה ומצוות, אלא שהם **מעשים** גם לאחרים, שיעשו מעשים טובים, ויעלו ריח כעשבים.

וי"ל דהוא ענין אחד עם מה שאמר המדרש אחר כך, דבר אחר צדקתך כהררי א-ל, מה ההרים ראויים להזריע ועושים פירות כך הצדיקים **עושים פירות ומטיבים לעצמם ולאחרים**, פ"י במה עושים פירות, במה שהם **מטיבים**

לעצמם ולאחרים, שאינם מסתפקים במה שהם בעצמם הולכים בדרך הטו"ב (אין טוב אלא תורה) אלא שעושים גם "לאחרים", שילכו בדרך הטוב, וזהו הפירות שלהם, ונמצא דב' הפירושים במדרש, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פלגי, דשניהם מדברים מהצדיקים שעושים ומעשים למען כבוד ה' ותורתו הק'.

- כב -

ולזה מסיים המדרש, מה ההרים הללו אין להם סוף כך אין סוף למתן שכרן של צדיקים, פ"י כיון שהם מעוררים את העם שילכו בדרך התורה, א"כ כל מה שהעם עושים עולה גם על חשבון הצדיקים, וע"כ אין סוף למתן שכרם.

ומה שאמר המדרש אחר כך אדם ובהמה תושיע ה' משפט אדם ומשפט בהמה שוין, י"ל הכוונה ג"כ על דרך הנ"ל, דהנה אמרו רז"ל (חולין דף ה' ע"א) על פסוק (ויקרא א') מן הבהמה, להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה וכו' חוץ מן המומר וכו', עיי"ש בגמרא. הרי לנו בפירוש מדברי הגמרא דצריכים לקרב אף אותן פושעי ישראל שדומים לבהמה, דהרי מקבלין קרבנות מהם.

- כג -

וזהו כוונת המדרש כאן, **אדם ובהמה תושיע ה'**, משפט אדם ומשפט בהמה שוין, דהצדיקים לא יאמרו מה לנו עם רשעי הדור, ומה איכפת לן אם הם הולכים בדרך הטוב או לא. אך באמת חס להו לצדיקים מלומר כן, דהרי מקרא מלא דיבר הכתוב אדם ובהמה תושיע ה', שהקב"ה רוצה להושיע בין אותם שהם בבחינת אדם ובין אותם שדומין לבהמה, וע"כ צריכים הצדיקים מנהיגי הדור לדעת "משפט אדם ומשפט בהמה שוין", שצריכין לקרב לעבודת ה' אף אותן בני אדם שדומין לבהמה.

- כד -

וזהו שייך ג"כ לפסוק שור או כשב או עז כי יולד, דאפילו על הבהמה רוצה הקב"ה שתחול עלי קדושה, וע"כ רק מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה, וכנ"ל באריכות. ומיושב שפיר קושייתנו הנ"ל, דמה שייכי זה לזה אדם ובהמה, אך להאמור יובן, דקאי על הצדיקים שצריכים לקרב בני אדם הדומין לבהמה.

- כה -

ועל זה הביא המדרש עוד בשם ר' תנחומא, דעתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת כל מי שפעל עם א-ל יבא ויטול שכרו, פי' שפעל עם א-ל להחזיר בני אדם למוטב, דזהו רצון הקב"ה לקרב בני אדם לעבודת השם, יבא ויטול "שכרו", כי אין קץ למתן שכרו וכנ"ל, דכל הזכויות של בני אדם שקירב לעבודת השם, עולים על חשבוננו. ועל זה סיים המדרש, "מי הקריב לפני קרבן עד שלא נתתי לו בהמה", ומכל מקום, אף שבהמה היא, היא עולה לנחת רוח לפני השי"ת ע"י שמקריבין אותה לשם קרבן, כמו כן הוא בבני אדם הדומין לבהמה, דמ"מ יש נחת רוח לפניו ית' כשיחזרו למוטב ע"י הצדיקים.

- כו -

ועל דרך זה יתורץ קושייתנו מדוע לא הקפיד הכתוב בשאר דוכתי שלא לקרוא בשם עגל אלא שור, כי אם כאן הקפיד על זה, ולהאמור יובן, דבעגל מצינו שאהרן עשה את העגל, ובאמת הי' לו לדבר על לבס ולהוכיחם על פניהם שבל יהינו לעשות כן, אך מ"מ לא כן עשה, כדי שלא יהי קיטרוג ח"ו על ישראל, כמו שדרשו רז"ל (סנהדרין דף ז' ע"א) על פסוק וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, ראה חור שזבוח לפניו, עיי"ש. אבל אלמלא כן היה מוכיחם את הדרך ילכו בה, וע"כ לא הזכיר כאן גבי שור או כשב או עז כי יולד, את העגל שעשו ישראל, רק הזכירו בלשון שור, להורות על זה דבאמת צריכים לעורר את העם שילכו בדרך הטוב, דכיון שלא עשה

כּן אהרן נעשה העגל, אבל בלאו הכי יש לעשות כּן, לקרב את בני האדם לעבודת ה'.

- כּז -

ולפי מה שכתבנו למעלה דאברהם אבינו ע"ה אמר אלקי השמים ואלקי הארץ כיון שהקריא את שמו ית' ופירסמו בעולם הזה, וגיייר גרים וקירב את בני אדם לעבודת השם, י"ל עוד דע"כ אמר דייקא לשון שור ולא עגל, דבמדרש הנ"ל איתא דשור כנגד אברהם דכתיב ואל הבקר רץ אברהם, ובא הכתוב להורות שצריכים ללכת בדרכו של אברהם שקירב את בני דורו והוכיחו שילכו בתורת ה', ודו"ק.

יעזור השי"ת שנוכל לקיים מאה"כ צדקתך כהררי א-ל, שיהיו לנו מעשים טובים, לעורר את עצמינו ואת אחרים לעבודת השי"ת, ובשכר זאת נזכה לקיום הפסוק שור או כשב או עז כי יולד, שנוכל להקריב קרבנות ממש בבית המקדש המקווה בבי"א.

- ה -

דבר אל בני ישראל לאמור בחודש השביעי וגו'.

(ויקרא כג, כד)

במדרש רבה, ר' יהושע פתח (תהלים פ"ט פסוק ט"ז) אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון, ר' אבהו פתר קרא בהי זקנים וכו' אמר ר' יאשי' כתיב אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן כמה בוקינס יש להן כמה סלפרגסי יש להן ואמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא "שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה" והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא רחמים והופך להן מדת הדין לרחמים עד כאן לשון המדרש.

ואפשר לפרש מ"ש המדרש שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, דהנה כתיב בתורה "יום תרועה יהיה לכם", ואפשר לפרש הכוונה שלכ"ס, היינו ענינים הגשמיים, יהיו אצלכם בפחד כמו קול התרועה, ועי"ז נמתקין הדינים, כמו שכתב בספיה"ק זאת זכרון עה"פ וכי תזבחו זבח תודה לה', וזל"ק: וכי תזבחו זבח תודה לה' כו' [לרצונכם תזבחו] וזל"ק: דהנה איתא (סנהדרין מ"ג ע"ב) כל הזובח יצרו ומתודה עליו, כאלו כבדו להקדוש ברוך הוא בשתי עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא, דהנה מי שמשבר תאוותו, שבא מן היצר הרע, גורם שיומתקו הדינים. כי שורש יצר הרע מן הגבורות (וזובח יצרו זובח הגבורות) ויצר טוב מן החסדים. ועוד אם יש דין למטה אין דין למטה (תנחומא משפטים ה'), וזהו דין למטה, שמצער עצמו, אין דין למעלה, נמתקין כל הדינים ובאין על שונאי ישראל, כידוע שזה [הוא] מיתוק הדינים, שאינם בטלים, כי אם באים על מרוחקי יתברך.

וכתב עוד שם בזאת זכרון וזת"ד, וזה כל הזובח יצרו ומתודה עליו, שאם שובר תאותו באמת לא לשום פניה

אחרת, בא לו שעל ידי זה זוכר מה שחטא כבר, ומתודה, מה שאין כן אם יש לו פניה אחרת, זה אינו מביא שיתחרט על העבר, אדרבה בא לו גאות מזה, ושוכח שפלותו.

*

- ה -

ביום השמיני מקרא קודש יהי לכם וגו' עצרת היא (ויקרא כג, לו).

אפשר לפרש דהנה לכ"ם רומז לגשמיות כנודע, ומרמז הכתוב דאם האדם רצה שהלכם, פ"י הגשמיות, יהי ג"כ קודש, אז עצרת היא, העצה שיעצור עצמו בעת אכילתו, שיעשה כל פעם תענית הראב"ד, היינו: שיפסיק באמצע אכילה ושת"י, כשהוא בתגבורת התאווה לרגע, לשם ה', וזה נחשב לתענית יום אחד. וזהו פירושו אם אתה רוצה שהלכם יהי קודש, אז העצה היא "עצרת", שיעצור עצמו כשהוא בתוקף התאווה, שכל קדושת האדם היא לפי מה שעוצר עצמו.

* * *

- 1 -

וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' שבע שבתות תמימות תהיינה (כג, טו).

לכ"ם ראשי תיבות ל"ב כ"בד מ"וח, או מ"רה, שאלו עיקר גוף האדם. וי"ל שהפסוק מרמז וספרתם לכ"ם, שהאדם צריך לספור כל רגע שהוא מבלה על גשמיות, שלא זהו העיקר שעבורו בא לעולם, ויזכור תמיד את "ממחרת השבת", שמחר יבוא המשיח ויהי יום שכולו שבת, ומי שטרם בערב שבת יאכל בשבת כמשאתז"ל, ומה שהאדם מכין לעצמו היום יאכל למחר. וצריך האדם לזכור ג"כ שכל ביאתו לעוה"ז הוא כידי ליטהרינו מ"קליפותינו, כנודע מהבעש"ט הקדוש זי"ע דזהו הר"ת של לכ"ם.

ולזה מרמז הפסוק שבע שבתות, פי' שבעים שנה "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים י"ט), שצריך האדם להעלות את שבעים שנות חייו עלי אדמות שיהיו תמימות, כדי ש"יעד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום", כדאיתא בזוה"ק (שמות פי"ח ע"ב) "שבת" שמא דקודשא ברוך הוא, שיזכור האדם לשוב כל יום כמו שאמרו באבות (פרק ב' משנה י') שוב יום אחד לפני מיתתך, ואתה עתיד ליתן דין וחשבון על כל מעשיך לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, כאומרם ז"ל (שבת קנג). שאלו תלמידיו את רבי אליעזר, וכי יודע אדם איזהו יום שימות? ענה ואמר להם, כל שכן ישוב היום, שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה. וזהו ענין טהרה במקוה בכל יום, כמו שאמר הרה"ק מבעלזא זי"ע (עי' בסידור אור צדיקים).

- ז -

שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן, כאשר יתן מוס באדם כן ינתן בו. (כד, כ)

- א -

צ"ב למה מנה הכתוב כאן דוקא ג' דברים אלו, **שבר, עין, שן**. גם צ"ב הכתוב שלאחריו, כאשר יתן מוס באדם כן ינתן בו.

ואפשר לבאר על דרך המוסר, בהקדם מה שאמרו רז"ל גמרא (בבא קמא דף ד' ע"ב) מאי מבעה, רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן. רב אמר מבעה זה אדם דכתיב אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, ושמואל אמר מבעה זה השן דכתיב איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו וכו' עיי"ש.

- ב -

ואפשר לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רב ושמואל, דהאדם מזיק לפעמים בשן, פ"י ע"י שמדבר לשון הרע על חברו, בזה רוצה להזיק לו.

- ג -

ויש לומר דהפסוק שלפנינו מבאר האופנים שרוצים בני אדם להזיק אחד לחברו, ומתחיל הפסוק, **שבר תחת שבר, פ"י אם רוצה לשבור את חברו, הרי הוא עושה את ההזיק ע"י עין תחת עין, ששם בו עינא בישא, ובזה רוצה להזיקו ח"ו, כמו שאמרו רז"ל () צ"ט מתים בעין הרע וכו', ואחר כך רוצה להזיקו בשיניו, שן תחת שן, שמדבר לשון הרע נגד אחר ונותן עליו מומים שלא היו ולא נבראו, ועושה כדבר הרע הזה רק כדי לשבור אותו ח"ו.**

- ד -

ועל זה מסיים הכתוב, **כאשר יתן מוס באדם כן ינתן בו, פ"י עפ"י ד הבעל שם טוב הקדוש ז"ל שאמר דלפעמים**

דברי פרשת אמור תורה לא

מראים לאדם איש אחר שעושה עבירה כמו שעשה הוא בעצמו, כדי שיאמר דעתו על אותו בעל העבירה, ועי"ז ידונו אותו ג"כ, ופ"י בזה הגמרא כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, פ"י כל הנגעים אדם רואה חוץ, אם הוא רואה מחוץ לגבולו איזה חטא שפגם בו אחר, ידע שהוא מנגעי עצמו, שהוא עצמו פגם ג"כ פגם זה, והארכנו מזה במקום אחר.

וידוע שפעם אחת ראה הבעל שם טוב הק"י זי"ע בעיניו חילול שבת, ואמר שהוא בשביל ששמע זילותא דרבנן שהמה בבחינת שבת, ולא מחה כנגדם, ע"כ.

ולזה אמר הכתוב, **כאשר יתן מוס באדם כן יתן בו**, פ"י כמו שהוא נותן מוס באדם ודן את דינו לפי דעתו, כן ידונו אותו ויטילו בו מוס ההוא, כי באמת לא הראו לו דבר זה אלא כדי שידע שגם הוא חטא בזה, ודו"ק.

- ה -

ואידי דאיירינן מגמ' בבא קמא הנ"ל בפלוגתא דרב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה שן, וביארנו דדא ודא אחת היא, כי האדם מדבר בשינוי לשון הרע נגד חבירו ועל ידי זה רוצה להזיקו, אפשר לבאר עוד מה שהביא רב על זה מקרא אמר שומר אתא בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, דהנה רש"י ז"ל בבבא קמא שם כתב וז"ל: אמר שומר - אמר הקדוש ברוך הוא, אתא בקר - גאולה לצדיקים, וגם לילה - חשך לרשעים, אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו, אלמא באדם כתיב בעיו. ע"כ.

ויש לפרש דרש"י רצה לרמוז מענין שמירת הלשון, שלא ידברו אחד נגד חבירו, דזה גורם לשנאת חינם, אשר בעון שנאת חין נחרב בית מקדשינו (יומא דף ט' ע"ב), ואי"כ כשלא ידברו לשון הרע רק ידורו באהבה ואחזה אחד עם חבירו, יזכו לגאולה השלימה על ידי משיח צדקינו, כמובא כל זה בספרים הקדושים.

וזהו שכתב רש"י ז"ל: אמר שומר, אמר הקדוש ברוך הוא, **אתא בקר = גאולה לצדיקים, וגם לילה - חשך**

תורה

פרשת אמור

דברי

לב

לרשעים, דע"י שישמרו ישראל מבעה זה אדם ומבעה זה השן, שלא ידברו לשון הרע אחד נגד חברו, יזכו ממילא שיהי גאולה לצדיקים, ויבנה בית המקדש השלישי בב"א.

